

356/4
Zabavna knjižnica

za

slovensko mladino.

Urejuje in izdaje

Anton Kosi,

učitelj v Središči.

IV. zvezek.

V Ljubljani, 1895.

Samozaložba. — Natisnila Katoliška Tiskarna.

„Čitaj rad dobre knjige; v njih imaš, ako je prav čitaš in razumeš, modrega učitelja in ljubeznivega prijatelja povsod, na vseh krajih svojega življenja!“

D 356/4

N 5. 11. 1957/3238

Pripovedni del.

Kmet Želko in kralj pritlikovcev.

Pravljica.

Živel je svoje dni daleč tam nekje v deveti deželi kmet po imenu Želko. Ko je prevzel gospodarstvo, prištevali so Želkovo kmetijo najbolj imovitim ondotne vasice. Toda slabe letine, obilica otrok, razne bolezni in druge nezgode, ki so zadevale leto za letom Želkovo hišo, bile so krive, da je Želko sčasoma zelo ubožal.

Priden in delaven je res bil Želko, in tako tudi njegova žena Maruša, a kaj vse to, ker je tičal že globoko v dolgéh. Upniki od vseh strani terjajo Želka, a ker ne more plačati, denejo ga na boben.

Bilo je pozimi.

Želko je hodil okrog kakor izgubljen. Nobeno delo mu ni šlo izpod rok; nič ga ni veselilo. Kaj bi tudi ne, saj se je vedno bolj bližalo novo leto, dan, ko se bode vršila javna dražba Želkove kmetije.

Ves zamišljen se napoti proti bližnjemu gozdu; ide in ide, in naenkrat stoji — sam ne vé, kedaj so ga prinesle noge tjekaj — globoko v gozdu. Tu sede na parobek, podprè z rokama glavo ter žalosten premišljuje tužno svojo osodo. »Čez teden dnij je sv. Božič« — pravi sam v sebi — »in potem še teden dnij in berač sem.«

»Jaz ti pomagam!« ogласi se prav blizu njega nežen, a razločen glas. Želko se ozrè okrog, a ne opazi nikogar.

»Jaz ti pomagam!« reče zopet tenek in nežen glasek. Želko skoči kvišku, zrè okrog sebe, potem navzgor, in glej! na veji bližnje bukve sedi čisto zunaj majhen možicelj, ogrnjen v škrlatni plašč in s svetlo zlato krono na glavi. Bil je to kralj pritlikovcev ali palčkov, ki ima svoje domovanje v pečinah gozdnih gorá, in pomaga siromaku često iz potrebe, samo slušati ga je treba ter storiti natanko vse tako, kakor zapové. Toda gorjé njemu, kateri bi ne slušal njegovih svetov.

»Vidim te v silnej potrebi,« nadaljuje prikazen — »zato te rešim skrbij in siromaštva. Poslušaj torej: Čez teden dnij je Sveti večer, spravi se v tej noči na tihem ter skrivaj v svoj hlev za konje, tam izveš, kje se dóbi denar, s katerim ti bode pomagano. Ko bode potem velik kup denarja tvoja svojina« — govori kralj pritlikovcev dalje — »dal bodeš tudi meni polovico zaklada zato, ker ti pomagam. Ali mi obljubiš to?«

»Obljubim!« odvrne krepko kmetič.

»Prisezi!«

»Prisezam!« reče kmetič glasno, da se izrečena beseda razlega daleč tje po tihem gozdu.

»Pridi torej na dan sv. Treh kraljev ravno v tem času zopet tu-sem; uprav na tej veji te počakam, da mi izročiš obljubljeni polovico dobljenega denarja.« To izgovorivši, naglo izgine majhni možiček v kraljevski obleki.

»Rjavec in vranec v hlevu gotovo ne vesta, kje bi se dobil denar,« pravi Želko sam v sebi, a vendar se mu zdi dobro do vsega tega, kar je ravnokar doživel.

Četudi kmet Želko gozdni prikazni ni povsem verjel, vendar je bil nekoliko bolj miren od onega časa, ko mu je obljubil kralj pritlikovcev svojo pomoč. Čakal je sicer z nekako napetostjo in z vidno razburjenostjo sv. božičnega večera, vendar ga je minola ona mučna misel, ki mu je grenila do najnovjšega časa njegovo dušo: kje namreč dobiti potrebitih novcev, da izplača mnogoštevilne svoje upnike.

Napočil je sveti večer.

Takoj, ko se zmračí, zmuzne se naš Želko v hlev. Skrivaj sede v kotu na kup slame ter nemirno čaka, kaj bode.

Zadnji udarec dvanajste ure se razlega po slovesni — sv. noči.

Zdajci se zravna rjavec po koncu, malo pokušlja, potem pa spregovori kakor s človeškim glasom sè sosedom svojim, starim vrancem. Prav živahno kramljanje se vname med konjskima pre-

bivalcema kmetičevega hleva. Želko pa pazno poslušša.

»Koliko božičnih večerov stojiš že v tem hlevu?« vpraša rjavec.

»Danes je ravno četrti,« odvrne vranec.

»In ti, rjavec?«

»Jaz šele drugo leto služim tega gospodarja« — dé rjavec — »a presneto hudó se mi je začelo goditi: slaba, neredna postrežba, pičla krma Pozna se pač, da se je naselilo v hiši našega gospodarja mnogo nesreč.«

»In kje si služil poprej?« vpraša zopet vranec.

»Predno me je dobil gospodar Želko, služil sem zeló bogatega, a sila skopega kmeta, ki je pa že pred dvema letoma umrl. To ti je bil skopuh, da mu ga ni bilo daleč na okrog jednakega. Naj ti povem samo jeden vzgled!

Doma v kleti je imel zakopan zaklad: poln sodček svetlih cekinov. A ker se je vnela ravno v tistej dôbi pri nas vojska — mislim, da se je še spominjaš — zato se takratnemu mojemu gospodarju ni zdelo nič kaj varno, imeti zaklad doma zakopan. Sklene torej, skriti še varneje svoj dragoceni sodček nepoklicanim rokam. Nekega dne — bilo je seveda ponoči — spravi sodček sè zlato vsebino vred na voz, in vleči sem moral jaz voz, sodček in gospodarja v temen gozd, kjer je zakopal skopuh zaklad v jamo pod veliko lipo.

Zlato leži sedaj ondi brez vse koristi, in kdo vé, ali ga kedaj spravijo na svetlo človeške roké!«

»In kakó lepo bi si pomogel marsikateri siromak s tem denarjem,« dostavi hitro vranec.

»Dà, dà, prav govoriš,« povzame zopet rjavec, »le pomisli, koliko veselja bi napravil ta denar našemu gospodarju. Kako naglo bi ga rešil propada, kateremu zrè sedaj že dan za dnevom naproti.«

»Ali pa véš tudi natanko za mesto, kje leži zaklad zakopan?« vpraša vranec.

»O, seveda vem, tudi bi se na dotičnem torišču takoj ustavil, ko bi me gospodar samega vpregel pred sani. Baš sedaj imamo lep saninec.«*)

Vranec: »Res škoda, da nimaš prilike, povedati tega našemu ubogemu gospodarju!«

V tem smislu se je pletel govor med konjema naprej, dokler ni v vaškem zvoniku udarilo kladivo na plat zvona — jedno.

Bila je prva ura popolnoči, in nenavadna govornika umolkneti.

Želko pa, ki je slišal več nego dovolj, zmuzne se natihem iz konjskega hleva — pokoplje se v toplo postelj ter sanja do belega dné o svetlih rumenjakih (zlatih) in o velikem bogastvu, ki bode gospodovalo — če Bog dá in kralj pritlikovcev — v kratkem v njegovi hiši.

Komaj in komaj se je premagoval presrečni Želko, da ni takoj drugi dan — na sam sv. Božič — vpregel dragega svojega rjavca pred sani. Na

*) Saninec ali sanjak je snežena cesta, pripravna za vožnjo na saneh.

praznik sv. Štefana pa mu ni dalo več miru, preveč ga je mučila radovednost in razna druga svojstva, dobra in slaba. Vpreže torej proti večeru rjavca, in naglo oddirja srečenosno živinče po gladkejši sneženi cesti.

Čez dobro uro vožnje se ustavi rjavec sred gozda pod veliko košato lipo.

Želko skoči vesel raz sani in začne kopati. Vendar to ni bila malenkost! Debel sneg in trda, zmrzla zemlja sta močno ovirala njegovo delo. Koplje in koplje, a vedno še ni duha ne sluha o toli zaželjenem zakladu.

Ko izkoplje že precej veliko jamo, trči naenkrat na nekaj trdega — bil je zares sodček in v njem polno denarja. Saj bi drugače ne bil tako težek.

Le stežka ga vzdigne presrečni Želko iz jame, spravi ga na sani in se odpelje, hitro kakor bi ga nesel veter, iz temnega gozda.

Doma spravi sodček v zadnjo sobico, pokliče ženo ter jej veselega obraza pripoveduje, kako mu je kraljič pritlikovcev pomagal do zaklada, kako je na sv. večer poslušal v hlevu pogovor svojih konj, skratka pové jej vse, samo to zamolči, da se je zavezal dati polovico zaklada svojemu dobrotniku. Zakaj kesal se je že, da je tako naglo pritrdil v gozdu zahtevi kralja pritlikovcev.

Drugi dan poplača Želko vse svoje dolžnike, in v njegovej hiši se je začelo takoj drugo življenje, tako da so sosedje kmalu spoznali, da kmet Želko ni več revež, marveč bogatin. —

Seveda so povsod ugibali, kje bi mogel dobiti tako globoko v dolgeh tičeči gospodar naenkrat toliko denarja.

Praznik sv. Treh kraljev se je vedno bolj bližal. Želko pa, ki je bil sedaj silno lakomen, premišljal je na dan gotovo po stokrat, kaj bi storil: bi li nesel novce kralju pritlikovcev ali ne.

»Čemu treba takemu kralju novcev — imej je sam — glej, koliko ti lahko koristijo — —« tako mu govori neki notranji glas.

»Izpolnjuh obljubo, drži prisego,« šepeta mu zopet drug glas nežno na uho, »slušaj, slušaj, tebi še ostane itak dovolj denarja!«

Tako sta se vojskovali v Želkovi notranjosti dve volji — dobra in slaba, in naposled je slaba volja v podobi lakomnosti in sebičnosti do cela premogla resnicoljubnost in poštenost.

Ko je napočil dan sv. Treh kraljev, Želko ni šel v gozd iskat kralja pritlikovcev, marveč zaprl se je v svojo sobico ter brojil ondi denar...

Prelomil je torej dano besedo.

Zvečer istega dne, ko tako pri mizi mirno sedéč premišljuje, kaj vse bode storil s tolikim denarjem, zasliši zdajci prav blizu sebe velik šum. Prestrašen pogleda kvišku in pred njim stoji z jeznim obrazom in z žugajočo rokó kralj pritlikovcev.

Jezno povzame: »Nesrečnež, si li tako izpolnil dano mi obljubo? Zakaj me siliš, da te moram kazniti?«

To izgovorivši, zatrobi v svoj zlati rog in takoj se prikaže iz zemlje na stotine in stotine pritlikovcev.

Kmetiča obide strah in groza, pade na koleni in vpije proseče: »Milost, milost, imejte milost z menoj! Vzemite polovico zaklada, vzemite vse, samó ne pahajte me v pogubo!«

»Ha-ha,« smeje se kralj pritlikovcev zaničljivo in ž njim vsa njegova družba — »ha, ha, sedaj bi rad, da ti odpustim tvojo nehvaležnost? Toda motiš se; tvoje jadicovanje me ne gane. Nastopite brzo služabniki moji, pa mi odvedite nesrečneža v goro, tam naj uživa nehvaležnež plačilo, ker ni bil mož beseda.«

In pritlikovci primejo jadicajočega Želka, zvežejo ga trdno ter ga odnesó daleč daleč v temen gozd do velike pečine, ki se na povelje kraljevo takoj odprè. Pritlikovci stopijo s kmetičem v pečino — gora se zopet zaprè in v gozdu je spet tiho in mirno ter temno kakor poprej — —

Kdo popiše žalost Želkove žene in otrok, ko je hišni gospodar takó nenadoma izginil, da nikdo ni vedel, kam. Iskali so ga in poizvedavali povsod po njem, a zaman, ni ga, pa ga ni. Novci so sicer ostali, a kaj, ko pa ni gospodarja, kateri bi jih rabil.

Ljudje so marsikaj govorili in ugibali, kam bi mogel na čudežni način obogateli mož tako naenkrat izginiti.

Želkova žena pa si ni upala nikomur niti besedice ziniti o bogatem zakladu, kateri je bil izkopal, mož s pomočjo kralja pritlikovcev.

Minil je mesec, minila sta dva, minili trije, a o Želku še vedno ni duha ne sluha.

Tako je preteklo leto in dan.

Kar se nekega dne bliža Želkovej hiši mož, močno podoben nekdanjemu gospodarju te hiše. In kdor ga je bolj natanko pogledal v obraz, spoznal je v njem zares Želka, ki je pred letom dnij tako naenkrat zginil.

Toda, kako se je izpremenil! Iz mladega, krepkega moža je postal upognjen starec, snežnobelih lasij. Žena in otroci so ga komaj spoznali; vendar je bilo veselje veliko, ki je navdajalo vso Želkovo družino, ko se je povrnil gospodar, kojega so prištevali že mrtvim.

Zdaj Želko svoji ženi pové vse natanko, kako je pred letom dnij, ko mu je kralj pritlikovcev pomagal iz denarne zadrege, obljubil polovico zaklada svojemu rešitelju, kako ni izpolnjeval pri-sege in kako velika kazen ga je zadela za to.

Želkotu se je zdelo, da je najmanj dvajset let v pečini pritlikovcev za kazen štel denar, in zeló se je čudil ženi in drugim, ki so mu zatrjevali, da je bil le leto in dan z doma.

Od seh dob je živel Želko sicer srečno in veselo — saj je prebil zasluženno kazen — toda

o pritlikovcih ni govoril nikdar, pač pa je večkrat z živimi besedami pokladal otrokom na srce resničnost reka, ki pravi:

Izpolnjuj dano besedo!

A. K—i.

Jezušek v gozdu.

Národna legenda.

Nekega poletnega jutra, ravno ko je opravila sveta družina svojo jutranjo molitev, reče sv. Jožef obrnjen proti Mariji: »Drv nam je zmanjkalo, zato pojdem danes v gozd, da jih dobim.«

Slišavši dete Jezušek te besede, milo zaprosi, naj vendar vzame božji rednik tudi njega s seboj v gozd, kjer bode videl prelepe cvetice in slišal prekrasno petje veselih ptičkov.

Sv. Jožef mu prošnjo usliši, in božji Otrok ves vesel hiti poslavljat se še od matere; na to pripravi sekuro in žago, katero vzameta Jožef in njegov varovanček s seboj.

Prekrasne cvetice v najlepših barvah privzdigujejo jima svoje glavice naproti, na njih pa se lesketa jutranja rosa liki dijamanti in najdražji biseri. Vsaka stvar v naravi kaže praznično lice, sluteča prihod nebeškega Deteta.

Da-si majhen in slaboten, vendar je pomagal mili Jezušek marljivo svojemu krušnemu očetu

pri delu. Pridno je prinašal in odnašal razne stvari, vse natanko po želji Jožetovej.

Od marljivega dela in pridnega tekanja so mlademu Jezušku plamtela in žarela nedolžna ličeca; solnce pa je plavalo na nebu vedno više in više, in vročina je prodrla tudi skozi gosto streho gozdnih dreves. Vroči pot je tekkel božjemu Detetu kar curkoma po nežnem njegovem licu.

Pod vitko jelko je rastel hladen mah. Nanj leže od dela in vročine ves vpehan nebeški Otrok ter takoj trdno zaspi. Ptički ljubeznivo ščebetajo in Jezušku, ki sanja sladke, rajske sanje, dozdeva se, da posluša milodoneče petje angeljskih korov — —

Vročina še vedno narašča. Zdaj pripogne jelka tanke svoje vejice, združivši je v gosto streho, da bi pekoči solnčni žarki ne vzbudili rajskega deteta, milega Jezuška.

Tudi breza bi rada postregla svojemu Stvarniku, zatorej začne ráhlo z vejami šumljati, da je slišati kot bi pela mamka pri zibki ljubko pesmico spečemu detetu.

In mah navdaja čuvstva radosti, saj ga je izbral Gospod in Stvarnik vseh stvari za svoje počivališče. Le žal, da je minila ura radosti in veselja tako naglo. Jezušek se zbudi. Tudi sv. Jožef dovrši svoje delo.

Ko se odpravljata Jožef in njegov nebeški varovanček domov, ozrè se Zveličar še jedenkrat na vse stvari, ki so mu tako lepo postregle in ga

okrepčale. Nebeški blagoslov podeli jelkam, brezam, travi in mahu, na kojem je tako sladko počival.

»Pri jaslicah bodeš stala v sveti noči, krasno razsvetljena,« tako je govorilo božje Dete, blagoslavlja je jelko, »v zahvalo za to, da si me branila tû pekočim solnčnim žarkom. A tebe, hladno in mehko mahovje, devali bodo v jaslice božične, ko se bode slavil spomin na moje rojstvo. Ti pa, breza, ki si mi šumela tako lepe pesmi, krasila in hladila bodeš solnčna pota, po kojih se bode pomikal preveličastni sprevod.«

Ali sedaj veš, čitatelj ljubi, zakaj počiva Jezušek v sveti noči obkoljen od prekrasno razsvetljenih jelkinih vej, na mehki mahovini in zakaj z brezo krasijo na Telovo pota, po kojih se pomika procesija z najsvetejšim zakramentom?

Zap. A. Kosi.

Pravljica o zlatej gosi.

Živel je siromašen oče, kateri svojim trem sinovom na smrtni postelji ni zapustil ničesar družega, kakor hrast, na katerem si je smel vsak sin jedno leto sekati drv, kolikor je hotel.

Prvi je šel starejši sin drv sekat. Sekal je, sekal že dobrega pol dne, pa še ni mogel nič nasekati. Popoldne pride k njemu stavec, kateri ga prosi, naj mu dá malo kruha. On se pa za-

dere nad njim: »Sam nimam kaj jesti, pa bodem še tebi dajal!« Minil je celi dan, pa ni nič nasekal ter je moral brez drv iti domov.

Drugi dan je šel drugi sin; tudi on je sekal že dolgo časa, pa ni mogel ničesar nasekati. Tudi k njemu pride starček ter ga prosi kruha. Ta ga je pa kakor prvi ozmerjal in spodil.

Tretji dan je šel najmlajši brat drv sekati, pa tudi on ni mogel nič nasekati. Prišel je starec ter ga je prosil kruha. A on mu je dal polovico svoje južine. Starec ga lepo zahvali in mu iz hvaležnosti pové, da bode on drevo posekal, a v hrastovem deblu bode našel zlato gos, katera bode imela čudovito moč, da jo bode tisti, kateri bi jo prijel, držal tako dolgo, dokler ne bo on rekel, da je zadosti. Ko je izgovoril, je odšel. Najmlajši sin pa je res našel zlato gos, kakor mu je povedal starec.

Kmalu potem je šel z zlato gosjo po svetu. Prišel je do krčmarja, pri katerem je hotel prenočiti. Krčmar je imel tri hčere, ki so videle zlato gos, katero je prinesel potnik v krčmo. Dobile bi rade vsaka jedno zlato pero, a revice so se jako zmotile. Vstale so po noči ter se tihoma priplazile do zlate gosi. Hitro zgrabi vsaka za jedno pero, toda o joj, gos jih več ne spusti; bile so k njej prikovane.

Kako se je začudil gospodar zlate gosi, ko je zjutraj ugledal pri gosi tri krčmarjeve hčere. Krčmar mu je sicer ponujal polno možnjo de-

narjev, da bi jih spustil, ali tega ni hotel za nobeno ceno. Šel je dalje z gosjo in krčmarjevimi hčerami. To je videl neki vojak, kateremu se je jedna krčmarjevih hčera jako usmilila, pa jo je hotel rešiti. Ali ko jo je prijel, držal se je tudi on gosi. To je videla stara kmetica, katera je devala ravno kruh v peč, pa je vzela lopar in udarila vojaka, rekóč: »Ti grdoba ti!« toda precej se je tudi ona držala gosi.

Zvedel je pa najmlajši brat, ki je imel gos, da je v onem kraji kraljevska hči, katera se še ni nikdar nasmejala. Kralj je ponujal tistemu, kateri bi jo pripravil, da bi se nasmejala, pol kraljestva, a njo za ženo. Šel je tje. Ko je prišel sè zlato gosjo in z onimi, kateri so se nje držali, mimo kraljevega gradu, stala je kraljičina ravno pri oknu. Ko ugleda to smešno družbo, nasmeje se prav od srca. Kralj, ki je stal poleg nje, opazil je to, poklical lastnika gosi k sebi, dal mu pol kraljestva in kraljičino za ženo.

Bila je velika gostija, na kateri sem bil tudi jaz. Jedli in pili smo mnogo, tako, da imam še sedaj jezik moker.

Zap. J. P.

Stol sv. Marije Magdalene.

Národna povedka iz sávinjske doline.

V Št. Pavlski občini stoji ob vzhodni meji proti Grižam hrib s cerkvijo sv. Marije Magdalene. Hrib se vzdiguje kakih 600 metrov nad morjem,

in se ž njegovega vrha, to je od cerkve ponuja človeku krasen razgled po vsej savinski dolini. Zato pa tudi ljudje iz drugih krajev kaj radi prihajajo na ta hrib uživati divne naravine krasote.

Št. Pavličani imenujejo ta hrib navadno »Hom«. Cerkev in zvonik stojita ločena. V prejšnjih časih sta bila združena, in je zvonik stal ondi, kjer je sedaj zakristija.

O hudem vremenu v zvonik rado treska. Nekdaj je ubilo mežnarico, ki je »megli pozvaljala«, kar je še sedaj tu v navadi.*) Zarad varnosti cerkve pred ognjem ločili so kasneje zvonik in ga postavili kakih šest metrov od cerkve proti jugu.

Dobre četrte ure od cerkve proti severu stoji zidan križ ravno ob razpotju, ki vodi v Griže in v Št. Pavl. Blizu tega križa pa štrli kvišku prosta skala ali pečina, ki ima podobo stola. Ljudstvo jo daleč pozna pod imenom »Stol sv. Marije Magdalene«.

O tem »stolu« pripovedujejo sledeče:

V času, ko še ni bilo cerkve na Homu, videlo je ljudstvo sedeti in počivati na tej skali večkrat belo ženo. Od tukaj se je potem vzdignila ter šla proti vrhu hriba. Na hribu se je dlje časa mudila — potem pa je zopet izginila.

S tem je neki svetnica — ki je bila po mnenju ljudstva sv. Magdalena — pokazala, da želi bivati na onem griču.

*) Takoimenovano »pozvanjanje megli« pri bližajočih se nevihtah ne pomaga samo na sebi čisto nič — hudo nevihto more odvrniti le goreča molitev. *Ured.*

Ljudstvo je tudi tej želji ustreglo ter postavilo vrh hriba cerkev, blizu »stola« pa zidan križ v znamenje posebne časti do svetnice Marije Magdalene, ki je tudi patroninja te cerkve in varihinja okolice.

Zap. Jos. Vidic.

Medved pri bečelah.

Národna basen.

Tik gozda je stal bečelnjak. Prijetni duh strdi je izvabil iz gošče sladkosnedega medveda. »Dolg čas mi je,« prične kosmatinec bečelam, »pustite me nekoliko v svoji družbi; miren bodem in vam ne bodem storil ničesar.« — Bečele privolijo.

Medved se spravi pred bečelnjak, dene žalosten težko svojo glavo na prednje čape ter skrivaj ogleduje panje, voha — in sline se mu cedé po sladki jedi.

Naposled, ko se ne more več upirati, splazi se tiho k prvemu panju ter liže okrog žrela.

To videč, piči ga neka bečelica hitro v jezik.

Medved zarjove ter zbeži kakor besen nazaj v gozd. Jezik pa mu čimdalje bolj oteka, in ker misli kosmatinec, da se mu bliža že zadnja ura, vzdihuje in stoka v jednomer:

»Oh, sladka strd,
A bridka smrt!«

Toda umrl ni, ampak zopet ozdravel.

Nekega dne ga mika in zopet vabi sladka strd.

Na tihem se priklati iz gozda k ulnjaku, približa se panju ter voha okrog žrela, da bi lizal sladko strd.

Bečelam pa je to dovolj. Zaprša se mu v glavo ter ga s svojim pikanjem oslepé.

S strašnimi bolečinami pobegne nazaj v goščo. Sreča ga strijna lisica.

»Priatelj! Kaj pa ti je izteknilo oči?« vpraša ga.

»Sladnost, sladnost!« stoka medved.

Ali ni temu brezpametnemu medvedu podoben marsikdo, ki ne pomisli, da je brez uzde strast gotova propast?

Ant. Kosi.

Ples kuhinjske posode.

Národna basen.

Bilo je na pustni večer. Kdò vendar ta večer ni vesel in židane volje, kdo ne pleše?

Po vzgledu človeških stanovalcev vzbudi se tudi v kuhinjski posodi neke hiše želja, da bi se nekoliko obrnila in zaplesala za debelo repo.

Meh upiha in zaneti ogenj, da je bilo svetlo, in domači pes Šekec ter mačka zagodeta najlepše pasje in mačkine melodije.*)

To vam je bilo tulenje in mijavkanje, ki je vzbudilo v drugače vedno mirni in pohlevni kuhinjski pripravi dokaj šuma in hrupa.

*) melodija = napev.

Zaslišavši godbo, primeta se najprej lopar in krevlja ter se zavrtita okrog ognjišča; njima se pridruži kosmato omelo ter suče železno lopato.

A to še ni vse!

Tudi lonci se oživé, primejo sklede in kozice ter je vrté, da jih je lepo gledati. Največjo prasko pa je delal velik umazan kotel, ki se je tudi pridružil plesalcem. Udarjal je z nogami, ukal je in se drl, da se mu je vse čudilo.

Veselju noče biti ne konca ne kraja, in nazadnje se vrtil in pleše vse, kar je v kuhinji. Samo jedna stara skleda in poleg nje majhna bela skledica — njena hčerka — ne plešeta, marveč mirno gledata iz sklednjaka doli na plešočo družbo.

Naposled začne krasna zabava mikati tudi skledico, in že se misli zagnati za plesalci, kar se mati njena oglasi, rekóč: »Nikar! Snažna in bela si, od druge posode se gotovo umažeš. Tudi si tenka in slaba, in kako lahko se ti pripeti kaka nesreča.«

Toda mlada kri ne stoji rada. Po vseh udih začne šumeti lepej skledici, hitro pozabi opomine in prepoved dobre svoje mamice ter skrivaj smukne iz sklednjaka.

Že je v vrsti plesalcev ter pleše in skače, veseleč se z živahno družbo krasne zabave prijetnega pustnega večera. Toda njeno veselje ne traja dolgo. Zdajci jej pripleše naproti razposajen trebušasti kotel ter buti ob nežno skledico s tako

močjo, da se sirota razbije na drobne kosce, in konec je bil prijetnemu vrtenju nežne bele skledice.

Oh, zakaj vendar ni slušala dobre svoje matere!

Anton Kosi.

Francetova torba.

France in Janko sta bila součenca. Oba sta hodila v prvi razred in sedela sta skupaj v drugi klopi. Bila sta si prav dobra; saj sta bila kot soseda igrala skupno svoje prve igre. Hudoba pa noče miru in vnema zdražbo tudi pri otrokih.

Nekega dne prinese France novo torbo v šolo, in ker je nova, mora jo videti vsak. »Ko bi pač moja bila!« misli marsikateri učenček v sebi. A Kovačev Tonček ne misli takó, njega ne briga torba, le tisti žrebeljci okoli kraja sè svitlimi, rmenimi kapicami rojé mu po glavi. »Koliko jih je? Gotovo polovico čez potrebo!« méni Tonček.

Nagovori Franceta in ga tako dolgo nagovarja, da jih ta res izdere nekoliko s pipcem*) in mu jih dá za štiri debele hruške.

Tudi Janko bi rad žrebeljce, a ker nima siromak nič, kar bi dal za nje, rajši molči.

To je bilo v soboto. V nedeljo potem je bil Janko z materjo pri rani sv. maši. Med pozno službo božjo pa sta bila sama doma.

Janko je ravno napisal nalogo, kar se odpró vrata in v hišo stopijo Francetova mati, držeč v roki torbo.

*) pipec = žepni nožič.

»Poglej, kako je raztrgal tvoj fant našemu torbo! Celó nova je še bila, včeraj jo je imel prvokrat v šoli, pa mu je tvoj Janko skoraj vse žrebeljce popipal iz nje.«

»Veš, to je preveč, torba stane dva goldinarja!«

»Kje so žreblji?« zavpijejo Jankova mati nad sinkom; a siromačka vse to tako preplaši, da mu kar sapo zaprè in da ne more odgovoriti ničesar.

Tedaj je pa zažvižgala brezovka, da je bilo joj! Zelo je bolelo Janka, tembolj, ker jih je dobil po nedolžnem. — Popoldne je šele povedal domačim, da je dal France sam žrebeljce Kovačevemu Tončku za hruške.

Da bi se izvedela popolna resnica, gredó drugi dan oče z Jankom v šolo. France je bil že tamkaj. Zelo se prestraši, ko ugleda Janka z očetom. Ihteč obstane France učitelju, da je Janka zatožil po krivem, ker se je bal svoje matere. Učitelj ga resno posvaré in v kazen ga premestijo nazaj v šesto klop. Kovačev Tonček pa mora poiskati takoj žrebeljce iz žepov in jih vrniti Francetu.

To je bil konec nesrečne barantije. —

Janka niso boleli več udarci brezovke, a bolelo ga je srcé, ker je izgubil svojega prijatelja; zakaj France se ga je izogibal od tega dne.

Čez nekoliko dnij gre Janko zvečer v štacuno, da si kupi novo tablo za desetico, ki so mu jo dali strijc. Stara tabla mu je bila namreč pôčila. Blizu štacune sliši Janko nekoga jokati. Ko pride bliže, spozna Franceta.

»Kaj pa ti je? Zakaj jokaš?« nagovori Janko Franceta. Ta vprašalca pogleda, a ne odgovori mu ničesar.

»Ali si kaj strl?« vpraša Janko dalje, videč, da ima tovariš steklenico v roki.

»Ne, denarje sem izgubil, ki so mi jih dali za olje,« reče tiho France in išče po žepih.

Janku se siromak zasmili. »Koliko si pa imel?« vpraša ga.

»Desetico!«

»Desetico? Glej, jaz imam ravno desetico — ná jo! Bom pa pisal na staro tablo.«

France skoraj ne upa vzeti denarja od tovariša, katerega je bil po krivem zatožil, a ko mu ta le prigovarja, rekoč: »Le vzemi, le vzemi, da ne bodeš tepen doma,« vzame desetico, kupi olje in hiti domov. Še zahvaliti ga je bil pozabil.

Drugi dan hoče France dati Janku kos zemlje, katero si je bil prihranil pri zajutrkju. Seže v žep, in zakliče: »Oj, desetica!« — Zvečer jo je iskal zastonj in mislil, da jo je izgubil, a zdaj jo je našel tako na vsem lepem. »Tu jo imaš!« reče in dá desetico Janku. Ta pa hiti po tablo.

Od tistega časa sta bila France in Janko zopet najboljša prijatelja. France je smel čez nekoliko dnij zopet v drugo klop k Janku. In dokler sta hodila v šolo, sedela sta vedno skupaj in nič jima ni prišlo navzkriž.

Sedaj sta že moža, a vedno se še ljubita in vsikdar lepo pomagata drug drugemu. Prava soseda sta!

In kaj ju je tako združilo? France je rekel nekoč Janku, ko sta govorila o mladosti:

»Veš, od one dôbe, ko si mi ti mojo mladostno hudobijo tako blago povrnil z dobroto in me rešil šibe, ljubim te skoraj bolj od svojega brata. A vedno me še zaboli srce, ko se spomnim tiste svoje nesrečne torbe!«

L. Črnej.

Iz spominov na Dragarjevega dedeka.

Živo se še spominjam Dragarjevega dedeka. Kaj tudi ne! saj smo jih mi otroci tolikanj ljubili.

Že od daleč smo jih spoznali po njih visoki, a vendar še neupognjeni postavi in snežnobelih laseh.

Kličoč: »Dedek, dedek,« hiteli smo k njim, da jim kar najprej mogoče razložimo velevažne dogodke istega dne. Po zimi pa, ko so dedek večjidel sedeli na dolgi klopi pri peči v veliki sobi, zahajali smo otroci skoraj dan za dnevom k Dragarjevim, sedeli tam pri dedeku, pogovarjali se ž njimi in jih prosili, naj bi nam zopet povedali kako lepo povestico.

Dedek so pa tudi znali pripovedovati kakor le malokdo. Vso noč bi bili sedeli pri njih in jih poslušali, ko bi ne bili prišli mati po nas, in nas z besedami: »Otroci, zdaj je pa čas, da idete spat!« vzeli seboj ali pa nas dedek poslali domov, rekoč: »Zdaj je pa dovolj za danes, idimo spat!« —

Mnogo, mnogo let je minilo. Dedek že davno počivajo na vaškem pokopališču za farno cerkvijo. Mi, otroci, smo odrastli in se razkropili v daljni svet.

Tudi jaz sem zapustila domačo vas. Veliko sem videla tujih krajev, marsikaj se učila, marsikaj doživela, vendar spomin na dedeka in njihove povesti me ni zapustil nikdar. Posebno jedne povestice ne zabim nikoli -- pregloboko se mi je vtisnila v spomin.

Ker mislim, da bode ta povestica tudi vam, mladi prijatelji moji, ugajala kakor meni nekdam, in vam morda tudi kakor meni koristila, hočem vam jo povedati.

Bil je zimski dan. Debela snežena odeja je pokrivala zemljo. Po končanem popoldanskem pouku hiteli smo otroci veselo iz šole domov, pomenkovaje se med dolgo in težavno potjo, kako velikanskega sneženega moža hočemo napraviti na domačem dvorišču.

Pa mi otroci smo obračali, mati pa so obrnili. Bali so se, da bi se ne prehladili, in nam prepovedali iti na dvorišče. Žalostni se splazimo k sosedu Dragarju in tožimo tam dedeku svoje gorjé. Dedek nas tolažijo, mi pa žalostni pogledujemo skozi okence na lepo beli sneg.

Zdajci se zasliši zunaj na cesti zvončkanje. Radovedni hitimo k oknu.

Dva čila konjiča, vprežena v krasne sani, kakor si lepših, naša otroška domišljija niti v duhu ne bi slikati mogla, dirjata mimo, urno ko blisk.

Nekako zavidljivo sem jaz gledala gospe, ki sta dobro zaviti sedeli v sanéh in željno sem vskliknila: »O, da bi se tudi jaz mogla voziti tako v sanéh!«

»Ne vem, če ni bolje peš hoditi.« odgovoré smehljaje se dedek.

»Oh dedek!« pravim jaz nekako navdušena, »gospej se vozita v krasnih sanéh, mi pa moramo dolgo in težavno pot v šolo hoditi peš, in kolikokrat pridemo z otrplimi udi na pol zmrzli v šolo. Ako bi imeli sani, lahko bi se vozili!«

»To so nespametne želje,« pokarajo me dedek, »Bog ti je dal zdrave noge, da lahko hodiš. Zahvali ga za ta dar — on najbolje vé, kaj je vsakemu koristno.« Čez nekaj časa pa dostavijo dedek: »Če boste pridni, otroci, povem vam, kaj se je meni nekđaj zgodilo.«

To je bilo nekaj za nas! Pozabljene so bile sani in sneženi mož! Veseli hitimo k dedeku. Jeden si prinese stolec, drugi sede na klop, vsak pa se trudi, da sede kolikor mogoče blizu dedeka, da ne presliši niti besedice.

Dedek se pomaknejo bliže peči in začnó:

»Bilo je pred več leti. Mlad in krepak sem še bil. Isti čas sem še hodil v Vodenovo šumo drva cepit. Delo je bilo težko, sila težko, kaj čuda torej, ako mi ni dišalo. Nekega večera sem se toliko trudil, da sem zvečer domov gredé komaj prestavljal svoji nogi. Precej po večerji in molitvi zlezem v svojo sobico in ležem v postelj.

Na pol že v spancu še godrnjam: »Dà, ko bi bil človek bogat, ne bilo bi treba se mu toliko truditi — — — — —»

Dan je. Hrast, ki mi je delal pretekli dan toliko preglavice, mi tudi danes ne prizanaša. Jedva*) začnem svoje delo, že mi omahuje roka in debele potne kaplje mi močijo čelo. Nejevoljen odložim sekiro in brisaje si pot raz čelo vzdihnem: »Tako se mora mučiti revež, da si prisluži vsakdanji kruh; da sem jaz bogat, potem bi bilo to drugače.«

In glej čudo! Ko to izgovorim, razsvetli se gozd, in obkoljen od rajske svetlobe prikaže se mi deček, tako krasen, tako nebeškomil, da zrem ves zamaknjen nanj. Rajska lepota in miloba njegovega obraza se niti popisati ne dá; obleka, višnjeva kakor jasno nebo, obrobljena je s svetlim trakom nalik jutranji zarji; v roki pa drži nebeška prikazen prekrasno zlato šibico.

Prijazno mi reče: »Slišal sem tvoje tožbe in vzdihne ter prišel, da ti izpolnim željo, katerokoli izrečeš.«

Vsa plašljivost me mine pri teh besedah, sklenem roki in prosim: »O, če je temu tako, potem pa prav iskreno prosim, dodeli mi, Ti nebeško dete, da vse, karkoli primem, postane zlato.«

Prikazen se me nato dotakne s šibico, nasmehlja se in reče: »Mislil sem, da si bodeš želel kaj boljšega,« na to pa izgine. Osupel stojim na mestu. Je-li to resnica, ali so le samo sanje —

*) Jedva = komaj.

tako se poprašujem. Naposled mi šine v glavo rešilna misel: saj lahko poskusim!

Naglo primem hrastovo vejico nad seboj, in glej! debelce, listje, želodki, vse, vse je zlató, čisto rmeno zlato. Veselja skočim kvišku in vzkliknem:

»Hvalo Bogú, konec je revščine, truda in muke!« Pomilovaje se ozrem še jedenkrat na ležeči hrast in na sekire. »To pustim tu, kakor je,« sklenem, »bodo že drugi za menoj nadaljevali, jaz idem domov.«

Toda, ko se obrnem, ugledam kos kruha in vrč vode — svojo južino.

»No, kruh pa vendar le še snem, preveč sem lačen,« mislim si, primem kruh in slastno ugriznem vanj. Pa — o joj — jeknem glasno silnih bolečin.

Urno potegnem kruh iz ust, da vidim, kaj je tako zaškrtalo med zobmi in mi napravilo tolikanj bolečin. Mislite si moj strah, otroci, ko vidim, da se je tudi kruh izpremenil v zlato.

Naglo primem še vrč, nagnem ga, kakor da bi pil, pa o groza, tudi vrč in v njem voda. vse je zlato, samo čisto zlato.

Zdaj spoznam, kaj sem si želel: vse, vse, česar se le dotaknem, postane zlato; zlato pa se ne dá niti jesti, niti piti.

Navzlic vsemu svojemu bogastvu moral bom žeje in gladu umreti. »O da bi si ne bil nikdar ničesar želel, o da bi bil zopet ubogi drvar kakor nekdanj,« kričim in se obupno bijem ob čelo, v tem pa se — vzbudim.

Ležal sem v svoji postelji — zunaj je bil beli dan. Začuden si manem oči in spoznavši, da so vse to sanje, vskliknem veselo: »Hvalo Bogu! bile so le sanje.« Hitro sem bil na nogah. Od onega dne pa nisem več godrnjal.« — — —

Tako so pripovedovali dedek, mi otroci pa smo jih poslušali.

Zdajci se odpró duri, in v sobo stopi sosedov strije Janez. »Oče, ali ste videli prej sani tu mimo dirjati?« vpraša dedeka, in ko mu dedek priki-majo, nadaljuje: »Konec vasi sta se splašila konja, skočila v stran, sani so se prevrnile in malo potrle. Tudi gospej sta se nekaj poškodovali, zato morata ostati čez noč pri Martinovih. Vaški kovač pa popravlja sani.«

Dedek me molčé pogledajo, jaz pa jih primem za roko in jim šepnem na uho: »Dedek, vi govorite prav. Trdno si zapomnim vašo povest, pa tudi nauk, kateri nam ona ponuja!«

In kako se glasi nauk, kateri zapomniti si sem obljubila Dragarjevemu dedeku?

Angela Milčinski.

Poučne črtice.

Breza.

Spisal *prof. Iv. Koprivnik.*

Med borovjem temnim
Mlada breza rase,
V lastnem svetu tuja.
Stoji sama zá-se.

Tuja dolga leta
Rase sredi lesa,
Vetra moč jo maja,
Listje jej otresa.

Veter nosi listje
Sestram v daljne kraje,
Tam jim o samici
Sporočila daje.

S. Jenko.

Že pesnik Simon Jenko nam pripoveduje, da se čuti breza med drugim drevjem »v lastnem svetu«, torej na domačih tleh »tuja« in osamljena, da živi tukaj »zá-se« in se ne druží in ne kratkočasi z drugim drevjem, da se ji toži po njenih oddaljenih sestrah v brezji, katerim poročajo njeni listi, ki jih zanaša v brezje veter, kako se ji godi med tujci.

In breza res le v družbi svojih sester prospeva. Kako beraško, izstradano in starikavo jo je videti, kako klaverno se drži, ako raste osamljena v borovji, smrečji, bukovji ali v hrastovji. Kvišku hrepeni, da bi prišla iz neprijetne ji tesnobe in tiščine, skorjo ima široko razpokano in krastavo, iz slo-

kega debela štrlé suhe zadušene veje, vrh je redek in mršav, dolgo, tanko šibje v njem je globoko povešeno, kakor da bi pravilo svoje srčne bolečine in težnje v življenju, veter pa jih ziblje sem ter tje, kakor se mu poljubi. Listja ima malo in še to je majhno, sadú ne obrodi mnogo, včasih nič. Ni li osamljena breza podoba revščine, pomanjkanja, odpovedi in udanosti v svojo osodo?

Kako čisto drugačna pa je, ako stoji v brezji, kjer je breza brezi soseda, kjer veja veji roko podava, kjer se vrh vrhu priklanja, kjer šiba bije ob šibo ter listje šepeče mej seboj. Vse je tukaj pri brezi v najlepšem redu in razmerju, ponos in zadovoljnost se ji bere na obrazu. Tukaj je njeno deblo večidel ravno kakor jelkino, zgoraj ga zavija gladko lubje, ki je belo kakor sneg, veje so goste in gibke, trte vitke in prožne,*) listje veliko in mnogobrojno, sadú pa obrodi na stotisoče.

Vsak brezín sad je zavít v kožno krilo in ker so plodovi drobni in lahki, raznaša jih veter daleč okrog. Zato se ne bomo čudili, da ugledamo brezo prvo med mladim nasadom po gozdnih goličavah. Breza raste včasih visoko iz skalne ali razvalinske razpokline, kamor je plod priplaval po zraku. Na zvoniku cerkve sv. Štefana na Dunaju je v vrto-glavi visočini rastla breza, da so se čudili Dunajčani in vsi drugi ljudje. Ko so popravljali pred več leti od zunaj zvonik, izpulili so visoko hčerko z nizkega brezja ter jo presadili v mestno sprehajališče. Ali se je prijela in še raste, ne vem.

Krilati plodovi so združeni na visečem vretencu v gost, valčast kaka 2 dm dolg, po barvi zelen storžek.***) Ko dozori, ločijo se vretenca in

*) prožne = elastične.

**) storžek = češarek.

se razpeljajo po zraku na vse strani sveta. Njih osoda je seveda zelo različna. Dosti jih pade v rodovitno zemljo, kjer pomladi kali poženejo, mnogo pa se jih pogubi po skalovju, suhem pesku in vodi.

Breza cvete, ko je že ozelenela. Takrat, meseca majnika, vidiš na koncih šibkega in klanja-jočega se protja dvoje mačic: daljše in debeleje, v katerih so zbrani prašnični cveti in pa tanjše in krajše, kjer zaslediš pestične cvete, iz katerih se razvijejo poleti plodovi.

Breza raste po ravninah in gorah in se prišteva pri nas navadnemu gozdnemu drevju. Najrajše ima ilnato zemljo, raste pa tudi v peščeni prsti. Hitro se zaseje in tako naglo raste, da jo morajo trebiti in zatirati po gozdnih sečih,*) kodar hočejo zarediti iglovce ali kakšno drugo gozdno počasi rastoče drevje, da ga ne zaduši. Vročine in suše ne prenaša, najbolj ji ugaja podnebje srednje Evrope in istopasnih pokrajin Azije in severne Amerike; tod se razvije tudi najlepše in najpopolnše. — Brezij, kakoršna so v tem zemeljskem pasu, ne najdeš nikjer indi na zemlji. Drevesa so po 25 m visoka ter 50 cm debela! Sicer sega breza visoko v gorovje in daleč na sever, kakor nobeno drugo listnato drevo (breza je zadnje drevo po visokih gorah in se še nahaja po Laplandiji, Islandiji, Ostrovrhjih, Novi Sibiriji in Grenlandiji), pa v teh krajih je skoraj ne spoznaš več. V srednjegorskem pasu mogočno drevo je na visokih gorah in po severu le še grm in sicer toliko nižji in slabši, više ko stoji na gori in dalje ko je prišla na sever.

Pri nas sta dve vrsti breze, navadna ali bela breza in pa breza bradavčarka. Breza

*) seč. = izsek v gozdu.

bradavičarka ima nekoliko večje listje in vse polno smolnatih bradavičic po šibah; mej tem ko je listje bele breze manjše, a njene šibe so gladke. Belka in bradavičarka sta veliki drevesi. Po gorskih močvirjih raste grmična breza močvirnica, po visokem severu pa breza pritlikovka, torej ne naša navadna breza, tako vsaj trdijo botaniki.*) Po sprehajališčih sadé radi tuje breze, zlasti severno-ameriške.

Breza človeku dokaj koristi. Njen les, kateri je mlad bel, star pa rdečkast, posebno cenijo kolarji in strugarji. Prvi delajo iz njega ojesa, svore, blazine, jarme, ročice; drugi korita, skledice, krožnike, kuhlje, roglje, žlice, tobačnice i. dr. Severno-ameriška breza vlačnenka daje dragi mahagonijski les. Tudi dobra drva daje breza. To napako pa ima brezov les, da hitro trohni, zlasti mlad, in da gre rad črv v njega. Z brezovo skorjo strojijo kože in pripravljajo ž njo cenjeno juhtovino.***) V Švediji krijejo z brezovo skorjo, ker zelo dolgo trpi, hiše. Iz vlačnega lubja delajo Laponci cekre, canje, ločnike in obuvala. Veje mlade breze služijo za raje***) in obroče, brezove šibe režejo za trte, v savinjski dolini vežejo ž njimi »flose«; iz njih delajo tudi metle. Listje, sveže in suho, je slastna krma ovcam in kozam, z galunom daje sveže zeleno, s kredo žolto barvo. Iz breze teče pomladi sladek sok, brezova medica, katera dá zavreta brezovo vino, ki je služilo poprej v zdravilo. Z mladimi brezami okrašajo na rešnega Telesa dan in na lepo nedeljo hiše, cerkve, kapele in križe.

*) botanik = veščak ali strokovnjak v rastlinstvu.

***) juhtovina = močno in mehko usnje, posebnega, ostrega duha.

****) raja = preklja.

Tudi bajka se je breze polastila. Nekdaj je brenkal Orfej tako krasno na plunki,*) da je s svojo nebeško godbo drevje zvalil na ples. Priti je hotela tudi breza, a ne v delavniški, ampak v beli praznični obleki. Ker se pa predolgo preoblači in opravlja, zamudi Orfejevo godbo in mikavni ples. Da ne pride prepozno, kadar bo spet zabrenkal Orfej drevju, ni slekla več bele obleke in še danes čaka v takšni opravi na Orfejevo godbo in na ples drevja.

Pri nas pravijo, da je brezi zato dal Bog belo skorjo, da jo stariši najdejo tudi v temi, ako je treba odrezati na njej šibe za poredno deco. Kdor svoje otroke ljubi, jih strahuje, veli sv. pismo. Šiba novo mašo poje.

*) Orfej je bil, kakor pripoveduje grška pravljica, prerok in pevec v starodavnih Grkih. Pel in na plunki brenkal je tako krasno, da je s svojim petjem in z godbo krotil najljuteje zverine, zvaljal rastline na ples in oživiljal mrtve skale.

Plunka ali lutnja je godalo na strune.

Pregovori, izreki in pametnice.

- * Kdor izkusi, zna druge učiti.
- * Moder in srečen, kdor nesrečo drugih na-se obrača.
- * Boljši je lesen zapah, nego odprta vrata.
- * Kdor trnje seje, naj ne hodi bos.
- * Boječnost je slabe vesti senca.
- * Bolje je, ako je človek samotnen, kakor pa v slabi družini.
- * Prevzetnost in nečimurnost sta hujši od revščine.
- * Pridnost je mati prave sreče, zakaj le delavnim rokam daje Bog blagoslov.
- * Ako hočeš koga prav spoznati, pojdi v njegovo hišo; poglej dobro, kakšen red je v njegovem stanovanju in kako se vede proti svojem. Red v hiši je navadno priča rednega in poštenega življenja.
- * V resnici vesel more biti le človek nedolžnega srcá; ljudje surovi, grehu in strastem udani, znajo biti sicer razuzdano veseli, ali v resnici veseli ne morejo biti.
- * Lep je mir med ljudmi, a še lepši je mir vesti. Kdor ima mir vesti, imel bode mir tudi z vsakim drugim človekom.

- * Človeško življenje je podoba križev in trpljenja ; blágor mu, kdor se privadi vsem bridkostim. Veselje in sladkosti so v človeškem življenju tako redke, da imenujemo pomanjkanje bridkostij srečo.
- * Prenašaj voljno vse nadloge tega sveta, zakaj do cela zadovoljnega in srečnega človeka ne najdeš na vsem svetu, naj bi tudi jedel s srebrno žlico in pil iz zlatega kozarca.
- * Razni gospodje so na svetu. Ali pravi gospod se more imenovati le ta, ki zna biti tudi gospod nad seboj.
- * Samega sebe nadvladati je najhujša vojska, samega sebe zmagati, najlepša zmaga.
- * Ako človek le resno hoče, mu je najtežje delo igrača.
- * Ako hočeš kedaj dobro zapovedovati, uči se prej dobro slušati (ubogati).
- * Največje zasluženje je na tihem dobro storiti.
- * Bogastvo ima manjšo vrednost od znanja ; znanje varuje, bogastvo pa mora biti varovano.
- * Varuj se ljudij, kateri mučijo živali ; kdor nima usmiljenja z živino, nima ga tudi s človekom.
- * Kar je pri strupenih živalih strup, to je pri človeku jeza. Varuj se je!
- * Nekateri iščejo srečo v posvetnem veselju, nekateri v drugih ljudeh, nekateri v sebi — ali ne najde je nobeden. Pravo srečo najde človek samo v Bogu.

Razne stvari.

(Dober čaj proti kašlju.) Vzemi nekoliko ječmena, 4 do 6 suhih fig, malo rožičev in pest rozin. To skuhaj in čez dan po večkrat pij!

(Fige, dobro zdravilo za otekline zobnega mesa.) Ako ti oteče zobno meso, razreži figo po širokosti, položi jo za nekoliko časa v mláčno mleko, da se omehča; zatem položi figo na otekla dlesna. Fige so rabili za zdravilo že v starem veku. O bolnem kralju Hiskiju se n. pr. pripoveduje, da je moral vsled priporočila preroka Jezaja pokladati na neko vneto rano obliž, napravljen iz fig.

(Jajca pobarvaš rmeno.) Zunanje rujave lukove lupine kuhaj v vodi; v to obaro deni jajca, katerih luščine postanejo že za nekoliko časa lepo rmena.

(Sředstvo zoper bečelin pik.) Mesto, kjer te je bečela piknila, drgni prav močno s salmijakovcem, katerega dobiš skoro v vsaki štacuni; bolečina hitro mine in rana ne oteče.

(Rane, nastale po dolgem ležanju bolnikov,) namaži po večkrat s penami, katere dobiš, ako kuhaš teletino ali jagnjetino; dobro je za te namene tudi volovsko meso; toda pomniti je treba,

da mesa, koje v ta namen kuhamo, ne smemo soliti. Izkušnje so pokazale, da rane navedene vrste po uporabi takih pen prav rade celijo.

(Korist tobačnega pepela.) Tobačni pepel je dobro zdravilo v jetrnih boleznih ovac; konjem čisti kri ter pospešuje prebavljanje, ako se jim časi potrese med krmo. Zlasti pa dé mladim gosém tobačni pepel dobro in je brani raznim boleznim, ako se jim pomeša vsak teden po dva- ali trikrat med pičo.

(Drevesne ušice preženeš), ako napraviš mažo iz ilovice, vode in nekoliko terpentinske esence. Z rečeno zmesjo namaži deblo in veje.

(Da stekleni cilindri na lampi ne počijo.) Postavi cilindri v lonec mrzle vode. Pristavi lonec k ognju, da voda počasi zavré. Ko se je to zgodilo, odstavi lonec in počakaj, da se voda shladi. Potem šele vzemi cilindri iz vode, obriši ga ter posuši. Cilindri, s kojimi tako ravnaš, so mnogo trpežnejši od drugih.

(Led spraviti s šip ali oken.) Vzemi čisto gobo, namoči jo v osoljeno vodo, obriši ž njo šipo in led bo takoj izginil.

(Dobro sredstvo za izpravljanje madežev) od sadja je kiselica, rastlina, katero pozna izvestno vsak otrok. Stolči to rastlino v snažnem možnarju; potem iztisni sok skozi čisto krpico v kositerno žlico ali na krožnik. V ta sok namoči omadežani del in ga drži nad žrjavico, dokler sok ne izhlapi. Naposled še dotično mesto izperi v mlačni vodi.

(Kedaj uspešno cepimo) razne sadne vrste. Ni vse jedno, kedaj cepimo to ali ono sadno drevo. Pri pomladanski cepitvi treba, da se držimo tega-le

reda: zeló zgodaj, torej najpoprej češnje, zatem hruške, nato češplje in slive in nazadnje jabolka.

(Največja ura na svetu) vzdana je v stolp mestne palače v Filadelfiji. Premér kazalnega kroga je dolg 10 metrov, kazalnik za minute je dolg 5 metrov, kazalnik za ure pa $2\frac{1}{2}$ metra. Zvon, na katerega udarja kembelj vsako uro, težek je 22.000 kilogramov. To uro navijajo z malim parnim strojem.

(Ne uživajte nezrelega sadja!) Nezrelo sadje je zelo škodljivo, ker ima v sebi mnogo kislin, katere želodec — zlasti otroški, zeló pokvarijo. Zato po vsej pravici svariijo pred uživanjem sadja, ki še ni popolnoma dozorelo. — Zrelo sadje pa je lahko prebavljiva in zdrava hrana; ono pospešuje delovanje obisti in črev. Sadni sokovi imajo isti uspeh, zato je tudi sadjevec iz jabolk in hrušek kaj dobra in zdrava pijača.

(Dobra in cena maža za obutev.) Vzemi jeden četrť kilograma govejega loja, 1 dkg kolo-fonije (rmene smole) in 4 dkg čistega voska. Vse to polagoma raztopi. Ko se počne tajati, moraš dobro mešati. S tem mazilom namaži čevlje (tudi podplate), in obutev se ti ne bode premočila.

Kratkočasnice.

Ni dobro, ako misliš na glas.

Jaka je imel navado, da je vedno govoril na glas sam sè seboj. Nekoč jaha osla mimo češnjevega drevesa ; na njem ugleda vse polno najlepših češenj. Zeló ga mika žlahtni sad. Ustavi torej osla, stopi mu na hrbet in se izteza za češnjami, katere tudi doseže. Veselí ga, ko vidi, kakó mirno stoji živinče. A zdajci mu pride na misel, kako nerodno bi telebnil v trnje, ako bi kdo oslu naglo zaklical: »Hec, hec!« Toda pri tem se zopet spozabi ter po svoji stari navadi zakliče na glas: »Hec, hec!« Osel se gane, Jaka pa pade med trnje. Ves krvav in odrapan se komaj in komaj prikobaca iz njega.

Zakaj cunj ne kuhajo.

Gospa pride h prijateljici. Razgovarjata se o gospodinjstvu. Na vrsto pride tudi perilo. Gospa pravi: »Jaz imam navado, da cunje pred perilom vselej nekoliko pokuham.«

Majhna domača hčerka to sliši in se hitro oglasi: »Naša mati pa cunj ne kuhajo, ker jih pri nas ne jemo.«

Radoveden učitelj.

Mala Nežica, prišedša prvokrat iz šole domov, reče opoludne pri mizi: »Mama, ko bi vi vedeli, kako radovedni so naš gospod učitelj — vedno in vedno izprašujejo — vse bi radi vedeli.«

Pogodba.

Prijatelja si kupita konja. Prvi pravi: »Kadar bodem jaz jahal, bodeš ti hodil, a kadar bodeš ti hodil, bodem pa jaz jahal«. — Drugi je bil baje s to pogodbo popolnoma zadovoljen.

Najugodnejša smrt.

V družbi je bil pogovor, kakšna smrt je najložja in najugodnejša.

»Jaz mislim,« reče mlado budalo, »da je najbolje, ako človek zmrzne; zakaj človek sedi, zaspí in ko se prebudi, vidi, da je mrtev.«

Olajševalni razlog.

Stotnik (slugi, ki briše z žepnim robcem gospodovo kupico): »Gnus, kakó moreš z žepnim robcem brisati kupico?«

Sluga: »Prosim ponižno, gospod stotnik, saj jo brišem s svojim robcem!«

Imeniten jek.

V družbi se razgovarjajo o jeku. Vsak pripoveduje, da je našel tu ali tam jek, ki je odmeval po jedno, dve, tri in tudi po štiri besede.

Kar se oglasi nekdo, ki je ravnokar stopil v družbo, ter pravi: »Jaz pa poznam v svoji domačiji odmev, kateri na vprašanje: »Jek, kako se ti godi?« takoj odgovori: »Hvala za vprašanje, prav dobro se mi godi!«

Uljudno pismo.

Neki zelo uljudni mož je postavil na konec svojega pisma te-le besede: »Oprostite tudi, prečastiti gospod, da Vam pišem pri današnji veliki vročini s podvihanimi rokavi.«

Tolažilo.

Pri nekej pojedini polije nespreten postrežnik imenitnej gospej polno skledo juhe na dragoceno svilno obleko. Gospa se zeló prestraši, postrežnik pa jo tolaži, rekoč: »Naj vas, milostiva gospa, to nič ne vznemirja, saj imamo v kuhinji še več juhe.«

Iz gostilne.

Prvi gost: »Prosim za porcijo teletine!«

Drugi gost: »Tudi jaz!«

Tretji gost: »Prinesite tudi meni porcijo, a mora biti sveža (frišna)«

Natakarica (naročeváje skozi okence v kuhinj^o): »Tri porcije teletine, jedna porcija naj bo sveža!«

Koga viče.

Venogačev Ivanek ni nikogar vikal. Pride nekega dne h gospodu župniku, ki ga šaljivo vprašajo tako-le: »Ivanek, povej mi no, koga ti vičeš?«

Ivanek naglo odgovori: »Ateja, mamó in tebe.«

Trajno blago.

Trgovec je hvalil svoje blago tako-le: »To vam je blago za večnost in potem je še lahko daste obrniti.«

Zmešana štrena

ali

kitica zastavic, rebusov, demantov
in drugih zabavnih nalog.

Priobčil J. Šinko.

I.

1. Kdo ne zna govoriti, pa vendar druge uči?
Ura.
2. Kaj vsako jutro najprej srečamo?
Starost.
3. Kakega kamenja je v zidu največ?
Potolčenega.
4. Kje diši potica najboljše?
V ustih.
5. Kaj je bilo še pred Kristusom in je še zdaj, pa je vendar samo 4 tedne staro?
Mesec.
6. Kateri človek naprej gleda, pa nazaj vidi?
Tisti, ki stoji pred ogledalom.
7. Imam tovarišico, ki me spremlja povsod, naj grem naprej ali nazaj; nikoli ž njo ne govorim, a vendar se je ne iznehim. Kdo je?
Senca.
8. Golin v kosmatinca leze. Kaj je to?
Roka in rokavica.

II.

1, 2, 3
Se mi veli,
H kruhu me ješ,
Ko na pašo greš.

3, 2, 1
Nisem hijena,
Morim stvari,
Ker rop me živi.

Kdo je 1, 2, 3 — kdo 3, 2, 1?

III.

Besed, besed	i	laži, laži
besed, besed		laži, laži
besed, besed		laži, laži
besed, besed		laži, laži

IV.

Imena treh rek si učenec
Jakob Padren ni mogel
 zapomniti. Katerih?
 (Odgovor išči v vprašanju.)

V.

Či 100 sT

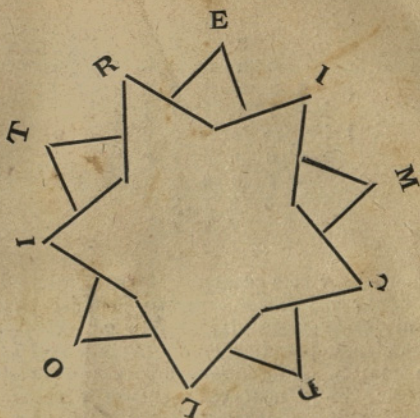
VI.

i A

VII.

			Soln			
		le	ter	ta		
	pa	zu	leč	de	da	
bel	o-	va	va	od	krog	hi
kri	ve	skri	sneg	naj	se	še
	Tla	po	pi	ce	še	
		Ta	na	nek		
			Vra			

VIII.

Kako se imenujeta zvezdi, ki sta prvi poslali Slovanom
žarke luči Kristusove vere?

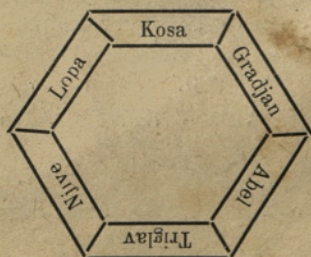
IX

Napis na slavoloku.

Žco mk tvg peuk!

— 2 —

X.

Sestavi iz zgoraj navedenih šestih besed po vrsti zlogov
šest novih besed! Katere besede dobiš?

XI.

```

a
  a a a
    a a b b b
      c c c e e e e
        l l l l l i j j k
          l l m m m o o o o o
            o o o p p r r r r
              r r s s s s s
                s s t t t
                  v v v
                    z

```

Zamenjajte v tem demantu črke tako med seboj, da se bode čitalo v jednajstih vrstah jednajst besed od leve proti desni; šesta vrsta naj se čita od zgoraj nizdolu po sredi posamičnih besed. Besede naj značijo 1. soglasnik; 2. moško ime; 3. ime znanega drevesa; 4. mesto v Slavoniji; 5. stvar, ki jo nosi vsak učenec v šolo; 6. priimek najodličnejšega hrvaškega rodoljuba; 7. turško znamenje; 8. ribo; 9. ptico; 10. ropno žival; 11. soglasnik.

(Rešitev nalog od II. do XI v prih. zvezku.)

Rešitev

ugank, rebusov, demantov in računskih nalog
v III. zvezku „Zabavne knjižnice“.

I.

Rim — ris.

II.

Visla — vila.

III.

Jelen — jesen.

IV.

Bog i narod!

V.

Anica in piščeta.

VI.

Kdor starišev ne spoštuje, tega Bog kaznuje.

KAZALO.

	Stran
Kmet Želko in kralj pritlikovcev	3
Jezušek v gozdu	12
Pravljica o zlatej gosi	14
Stol sv. Marije Magdalene	16
Medved pri bečelah	18
Ples kuhinjske posode	19
Francetova torba	21
Iz spominov na Dragarjevega dedeka	24
Breza	30
Pregovori, izreki in pametnice	35
Razne stvari	37
Kratkočasnice	40
Zmešana štrana	43
Rešitev	46

